

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsacega meseca, in stane vse leto 3 gold., pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo. — Naročnina in oznanila pošiljajo se založništvu v Milic-ovo tiskarno v Ljubljani.

Štev. 24.

V Ljubljani, 15. decembra 1884. l.

XXIV. leto.

Vabilo na naročbo za 1885. leto.

„Učiteljski Tovariš“ završuje z današnjim listom svoje **štiriindvajseto** leto, ter se zaupljivo obrača do vseh svojih blagih prijateljev, naročnikov in vrlih sotrudnikov. Pred vsem se tedaj prav iz globočine svojega srca zahvaljuje svojim milim podpornikom, ki so mu pripomogli, da je izvrševal svojo težavno nalogo.

„Učiteljski Tovariš“ bode tudi v bodočem — svojem **petindvajsetem** letu — kakor do zdaj z združeno pomočjo svojih blagih podpornikov trudil se in vztrajno delal za blagor narodnega šolstva in učiteljstva.

Vse mnogoštevilne vrle slovenske učitelje in učiteljice, vse mile šolske prijatelje in domoljube uljudno vabimo in prosimo, da bi tudi prihodnje leto kakor do zdaj in še zvestejše zbirali se pri „Učiteljskem Tovarišu“ ter ga zdatno podpirali, da bi kolikor stareji, tudi toliko krepkeje izpolnoval svojo težavno nalogo, posebno pa še v današnjih časih, ko slovensko šolstvo in učiteljstvo potrebuje večje podpore in pomoči, kakor jo je kedaj potrebovalo. Lepo prosimo: **zvesti naj ostanejo našemu listu vsi dozdanji naročniki, in naj mu pridobivajo še mnogo novih!**

Najuljudneje tudi prosimo, da bi vsi p. n. gg. naročniki, ki so za letošnje leto in tudi še od preteklih let dolžni kaj naročnine, zdaj v novem letu poravnali svoj dolg pri založništvu, kjer je v plačevalnem zapisniku še res mnogo praznega prostora. Vsak vé, da brez denarne podpore nikakoršno podjetje shajati ne more. Tedaj lepo prosimo!

„Učiteljski Tovariš“ bode tudi v bodočem letu dvakrat na mesec izhajal in stoji

za vse leto 3 gld., — za pol leta pa 1 gld. 50 kr.

Spise in dopise prosi in vzprejema uredništvo, naročnino pa založništvo.

Andrej Praprotnik,
urednik.

Rudolf Milic,
založnik.

Dostojnost otrok.

(Fr. Gabršek.)

Že zdavno je priznano, da se v šoli nima le poučevati, marveč tudi vzgojevati. Pač vzgojuje šola že z dobrim poukom, kajti otrok se na ta način npravstveno čisti in umstveno bistri. Obrazovati se namreč pravi, v človeku človeško bistvo okrepiti in razviti, ter mu iz neomikanega stanja s pomočjo navlašnih sredstev k veljavi pripomoči. To vse se godi na nek neviden način, in če tudi se upotrebljujejo pri tem navlašna sredstva, vendar je to vodilo zavisno od notranjosti onih činiteljev, kateri imajo skrbeti za npravstveni razvoj otrok. V šoli je ta činitelj nedvomno učitelj, kateremu je dana naloga, da poleg pouka otroke navaja k vsem onim svojstvom, katera ustvarjajo npravstveno vrednost človeka. Ta npravstvena vrednost pa je vsota množine vzgojevalnih učinkov, kateri še le v svoji celoti, v svojem harmoničnem in vzajemnem delovanju vodijo k zaželjenemu smotru. Ta smoter se more le tedaj doseči, ako se teži po njem zvesto, potrpežljivo in z nekaljeno vztrajnostjo, in ako se pri tem teženji ravnamo po določenih npravstvenih pravilih. Vsaj vidimo tudi v prirodi, da je ves organizem navezan na proste, a določne zakone, kateri utemeljujejo bistvo prirodnih pojavov. Isto tako priprosta morajo biti načela, po katerih se določuje bistvo človeškega življenja. To bistvo pa, samo sebi prepuščeno, moglo bi voditi ravno tako k slabemu kot k dobremu. Zato se že s tega pogleda ne more opravičevati, ako bi otroke prepustili same sebi, da bi vzrastli v neotroški šopirnosti, v pretiranem bitji. S tem bi otročjo nprav le ohabili in namesto nje postavili ono protinrav, katera bi bila v stanu, da otroku ukrade najlepši zaklad življenja, namreč otroško priprostost in nežno mladost; v otročji raj mikalne neplašnosti in nebržnosti pa bi se vpeljala kača prebrisanih spletek. Isto tako škodljivo bi bilo, ko bi pustili, da bi otroci vzrastli brez pravega strahu, surovi in neotesani. Zato velja pred vsem, da se otroci navajajo k pravi otroški dostojnosti, k lepemu vedênju in blagemu mišljenju. Te dostojnosti pogrešamo pri naši mladini v obili meri. Često čujemo pritožbe o surovosti in neotesanosti otrok, o njih zanemarjenosti in popustljivosti, in če le mogoče, daje se krivda tem nedostatkom šoli in njenim organom. Koliko je v tem resnice, to vsak sam najbolje vé; tudi mu je znano, da je njegova sveta dolžnost, otročje srce navdajati z blagimi čutili ter mladino voditi po oni poti, katera vodi k dostojnemu vedênju. Ali vse težje je vprašanje, kako doseči to svrhu? Tudi pripada v prvi vrsti ta naloga roditeljem in domu. Ker pa ti niso vedno zadosta izobraženi ter tudi nimajo dovolj časa, da bi mogli svoje otroke v tej zadevi prav vzrejati, zato prevzame šola vso odgovornost nase, da z vsemi mogočimi sredstvi vpliva na to, da postane otrokom dostojnost takó rekoč bistvo njih vedênja. Taka vzgoja ni prav lahka, a doseči jo je móci, vsaj je človek h kreposti že od prirode nagnjen; družabne kreposti pa, oslanjajoče se na dostojnost, plemenitijo npravstveno vedênje človeka ter ga povzdigujejo nad živali.

Poglejmo to lastnost otroškega vedenja natančneje. V prvi vrsti se nam je ozreti po svojstvih dostojnega blagonravnega vedênja. To vedênje se nanaša na pazljivost, točnost ali natančnost, snažnost ali čistoto, spoštljivost in redoljubnost. Brez teh kreposti se otrok ne more ponašati s pravo dostojnostjo, kajti že nedostatnost samo jedne razruši harmonično celokupnost, ki ustvarja v človeškem bitji pojem blagonravnosti. Za moralično ceno človeka so ta svojstva neobhodno potrebna; brez njih si prave npravstvenosti še misliti ne moremo. V šoli pa trebamo teh kreposti tudi zavoljo pouka samega, kajti pouk ne more prav napredovati, ako otrokom manjka katere koli teh lastnosti.

Brez pazljivosti pouk ne more biti koristen. Besede učiteljeve ne odmevajo v notranjosti otroški, k večjemu se doseže nekak navidezen uspeh, ki pa se razprši že naslednjo uro.

Pravo učenje pa se mora naslanjati na organsko rast od znotraj na vèn, biti mora duševno upodabljanje misli in besed.

Isto tako neopustljiva je točnost ali natančnost. Točni morajo biti otroci v vsem svojem početju. Kjer otroci pogostoma izostajajo ali neredno v šolo prihajajo, ondu hira ves pouk, duševno stanje otrok pa je skoro neozdravljivo. Tudi pri najboljši volji se v takih okoliščinah ne more doseči enakomeren in hasnovit uspeh. Kakeršno pa je teženje otročje po rednem šolskem obiskovanju, takšno je tudi njih drugačno obnašanje, kajti zanemarjenost v jedni reči rodi netočnost v drugi. S takimi otroci ima učitelj ves čas obilo posla, a obupati ne sme nikdar nad vsakim uspehom.

Posebno pazljivo naj učitelj čuva snažnost otrok. Zoper to se ljudje prepegosto pregrešé. Že Liebig je sklepal iz uporabe mila na stopinjo omike katerega koli národa. Sama vnanja snažnost pa še ne zadostuje človeškemu bitju, biti mu je tudi notranje snažnim in čednim, kajti dušna in telesna umazanost ste si v bližnji sorodnosti. Napoko pa izvira iz vnanje snažnosti največkrat notranja čistota. Učitelj, kateri je privel svoje otroke do tega, da imajo vse svoje reči čiste in snažne, izvršil je že precejšen del svoje vzgojne naloge. Zato pa treba, da na to krepost z vso ostrojtjo pazi in vse pregreške zoper njo ostro kara ali celó kaznuje.

Venec šolske vzgoje pa je spoštljivost. V društvenem življenju se ničesar bolje ne čisla, nego blagočestje. Vender ono samo še ne ustvarja vrejenega društvenega stanja. Tu treba tudi neke uglednosti, nekega višjega vpliva, kateremu se je pokoravati. Brez tega ugleda in brez blagočestja razpalo bi vse poslopje društvenih razmer, in ne ostalo bi družega, nego množica neustrahovanih nezadovoljnežev, ki bi se za vso svetost in npravstvenost človeških naprav in običajev ne brigala, temveč samosvestno teptala društvene kreposti in državljanske pravice. Temu zlu more le spoštovanje in blagočestje v okom priti. Mrzla sebičnost postane trdosrčna in uporna, spoštljivost pa vodi po mirnem potu do prave svobode, ki ne išče svojega oproščenja v rovarstvu in kovarstvu, marveč v vzvišenih sponah prave omike. Spoštovanje rodi državljanske kreposti; ponižnost in postrežljivost, upogljivost in pokorščino. Pomanjkanje spoštljivosti pa ugonobi celó prijaznost, uljudnost in dvorljivost, te povsod priljubljene dokaze prijateljstva. Kam pa bi prišlo človeštvo brez teh kreposti, tega nas učé razne sodnijske obravnave. Zato treba že v otroku buditi in krepiti pravo spoštovanje do višjih in nižjih, do človeških in božjih naprav. S to dostojnostjo mogli bodo v življenju povsod shajati, in ne bode se jim treba podajati v nasprotja z onimi obstoječimi razmerami, ki so za obstanek društvenega življenja potrebne.

Poleg te kreposti treba pa človeštvu tudi ljubezni do reda, ker še le ta ljubezen omogoči lepo in zadovoljno vkupno družabno bivanje. Ta red se naslanja na spoštljivost; vrhu tega ima pa tudi sam zase popolno veljavo. Zato bodi vse početje učencevo lepo umerjeno in dostojnemu vedenju primerno. Vsak si mora sam prizadevati, da vse tako dobro izvrši, kakor mu je to le mogoče. Posebno pri večjih deklicah naj se izobražuje čut za lepoto, milino in pristojnost. Šolska soba, primerno okrašena, bodi deklicam uzor prijazne sobe; vzbuja naj jim željo, da si pozneje priredé ravno tako priprosto in prijazno stanico. Sploh pa naj si naše hčere prisvojé v šoli ona svojstva, s katerimi bodo pozneje kot žene in matere domače življenje krasile in katera naj zasajajo v srca naslednjih rodov. Na tak način pa bodo koristile tudi šoli ter jo podpirale v njenih težnjah.

Pač čaka velika in težavna naloga učitelja, vsem tem zahtevam ustreči, sosebno ker mu dom in slabi vzgledi poderó mnogo tega, kar je z velikim trudom v otrocih vzbudil in okrepal. V dosego svojega namena se mu je posluževati raznih sredstev, katera se ravna po njegovem večjem ali manjšem pedagogičnem izpoznanju. Glavno

sredstvo pa mu bodi lasten vzgled. Ko bi učitelj ne svetil sam s svojim vzgledom v vseh gori naštetih lastnostih kot uzor, tedaj nikakor ne bi mogel privajati otrok k dostojnosti. Bilo bi celó nemoralično, od otrok térajati ono, na česar se sam ne ozira, in karati to, česar sam pregreša. Vse besede in vsi mrtvi zakoni brez vsemogočnega vzgleda nimajo nikake moči. Zato mora vsa osebnost in vsa vnanjost vzgojiteljeva taka biti, da na otroka v blažilnem in vzbujalnem obziru vpliva. Že njegov nastop mora vzgojevati. Učitelj mora tedaj tudi pri vsem svojem ravnanji premisliti, da ga mnogo oči ostro opazuje in da mnogo bitij njegovo vedênje posnema. Vsaj je vender duša otročja slična čisti svitlobni ploči, na kateri odsevajo najmanjše poteze predpostavljenega predmeta. Otrok posnema večkrat vse posebnosti učiteljeve. Kako hoče učitelj otroke k spoštljivosti navajati, ako se sam ne more ponašati s to čednostjo; kako naj budí čut za milino in blagougodje, ako kaže v svojem obnašanji vedno le neolikano in robato stran; kako naj vzgojuje točnost, ako je sam len; kako naj napeljuje otroke, da se bodo udajali šolskemu in domačemu redu, ako sam postav ne izpolnuje?

Prijaznost in resnost, priljudnost in strogost, materinska ljubezen in očetovsko strahovanje, postrežljivost in uljudnost, vse to mora se zlití v učitelju v harmonično celoto. Potem bode vladalo v šoli družinsko razmerje, kakor v kaki dobri in plemeniti rodbini; potem se bodo združili otroci v nerazrušljivo občestvo, v katerem bode zapovedoval in red vzdrževal učitelj kot oblažujoč činitelj. Še-le potem se bode družabno življenje v šoli kazalo v lepi, čisti podobi.

Neprilike kranjskih učiteljev.

(Dalje in konec.)

Najbolj pa se pritožujejo drugi, tretji in četrți učitelji na čveterorazrednicah na Kranjskem.

Na čveterorazrednicah, kjer je največ šolskih otrok, pridnih in lenih, dobro in slabo vzgojenih, sta pouk in vzgoja najtežavnejša. Vrh tega v te šole hodijo tudi otroci civilnega občinstva, kateri so potem namenjeni, da prestopijo v srednje šole. K temu pride še pouk v nemškem jeziku, kateri veliko truda prizadeva, pa ima malo uspeha. Te ljudske šole nahajajo se največ v krajih, kjer so c. k. okrajne sodnije, c. k. davkarije, c. k. notarijati, c. k. okrajna glavarstva in druga enaka oblastva. Ni torej čuda, da je v takih krajih tedaj živež in stanovanje dražje, kar le zopet učitelj s svojo pičlo plačo najbolj čuti.

Kako li se more v takih razmerah tretji ali četrți učitelj s svojo skromno plačo pošteno preživeti? Naj obrača svojo plačo, kakor hoče, čedno in primerno oblečen mora vender le hoditi, ter svoj želodec zadovoljevati, če hoče, da pri težavnem delu ne opeša.

Naj si bode učitelj neoženjen ali oženjen, v obeh slučajih, ne more nikakor pošteno shajati. Postranskih zaslužkov ni, ker za vsako delo je že deset drugih, ki bi ga radi storili. — Poglejmo te učitelje še dalje!

Mej tem, ko ima nadučitelj z vsemi dohodki gotovo še enkrat toliko, mej tem ko imajo c. k. uradniki po tri- ali štirikrat toliko, kakor ti učitelji, in ko vsi ti bolj ali manj težko shajajo, kako naj li on svojih 32 do 36 gld. na mesec razdeli, da bode sebe in morda še družino svojo pošteno preživel? Ako pa je neoženjen, in če more hoditi v gostilnico, ali more térajati, da bi ga za toliko, kolikor on plačevati more, preživili? Komur so znane razmere na deželi v takih krajih, kjer je obilo uradnikov, pritrtil mi bode, da je revež tisti učitelj, kateri si mora v gostilnicah hrane iskati. V mestih je v tej zadevi vse drugače. Privatnih hiš, kjer bi učitelji stanovanje in hrane dobivali, pa ni. Vsak pisač

zasluži si na mesec več, vsak rednik ima toliko plače, da more pošteno živeti, in kakó prijetno in gospodinjsko imajo vse drugo uredjeno; imajo prosto obleko, prosto stanovanje in vsi pa kuharico, katera jim po ceni tečno hrano kuha. Vsi drugi stanovi imajo boljšo plačo, kakor učitelj, le učitelj mora živeti se s 400 — 450 gld., ter mora zraven tega še plačevati 12 % v pokojninski zaklad, $\frac{1}{2}$ % za okrajno učiteljsko knjižnico, po več goldinarjev za kak pedagogični list, potem mora podpirati v kraji razna društva in si kupovati pedagogične in učne knjige itd. Kakó mu je vse to mogoče?

In kakšna prihodnjost cvetè tem učiteljem?

Ako zna orglati, pomaga si na enorazrednice, kjer ima vsaj zraven enakega plačila postranski dohodek, drugače pa je navezan na svoje mesto, ter žalostno šteje dni svojega bivanja na sveti. Da je pri takih razmerah učitelju nemogoče, da bi napredoval v svoji stroki, je razvidno. Kakó bi tedaj veselo in zanimljivo poučeval v šoli učitelj, ki ima za vsakdanje potrebe toliko skrbi? Čveterorazrednice imajo mej drugim tudi namen, da mladino pripravljajo na daljno šolanje. In baš bi čveterorazrednice mogle biti vzgled ljudskim šolam! One naj bi bile popolne v pouku in v vzgoji. Zató pa potrebujejo čveterorazrednice spretnih, pridnih, korenito izobraženih ljudskih učiteljev; potrebujejo značajnih, neodvisnih mož, kateri le v blagor svojemu stanu in v blagor domovini svoje moči posveté, ki pa tudi v svoji stroki napredovati hočejo — v to pa ti zahtevajo, da se jim materijalno stanje osiguri, da se jih obvaruje pred skromnim in zadušljivim uboštvom.

Ker že govorim o tem predmetu, ne morem si kaj, da ne bi omenil postave z 28. oktobra 1875. l., katera plačila ženskega učiteljskega osebja na ljudskih in meščanskih šolah enaka, kakor učiteljem, odmerja. V idealu vzemimo, ako je za moško osebo dohodek znašajoč 100 % dovolj, ali se ne umeva samo ob sebi, da bode imela ženska oseba, kateri pa zraven tega nikoli ni treba družine živiti, 80 % istega dohodka tudi dovolj! — Narobe, ako pa za žensko 80 % ni dovolj, da se jej mora 100 % dajati, ali ni samo ob sebi umevno, da bode istih 100 % za moškega premalo, da zahteva po vsaki pravici najmanj 120 — 140 % istega dohodka. Ne govorim pa o tej stvari dalje in občutljivo, ker to ni moj namen. S temi vrsticami hotel sem le dokazati, kakó slabo se godí tu pa tam učiteljstvu na Kranjskem, in da bi merodajalni krogi vendar to uvideli ter mu zdatno pomagali.

Akoravno bodo o svojem času, ko se bodo napake v ljudskem šolstvu korenito popravljale, gotovo tudi *modus* imeli, kakó bodo to izvršili, si jaz za danes samo to omenjati upam: ako ljudskim učiteljem na enorazrednicah za uradno poslovanje dado opravielnine 30 — 36 gld. na leto, naj potem §. 39. novele z 9. marca 1879. l. prenaredijo v toliko, da bodo 16 — 19 % učiteljskih služeb v prvem razredu, 28 ali 27 % potem vsakih treh ostalih učiteljskih služeb. S tem se bodo mogli zadovoljiti Kraški učitelji in pa učitelji na čveterorazrednicah, kateri naj bi imeli vsi po 600 gld. letne plače.

Gotovo je, da s tem dežela novo breme prevzame, ker tako povišanje bi stalo mnogo denarjev; pomisliti pa je, da so druge dežele to užé storile in drugod varčneje ravnale, da so prav spoznale, da je ta denar najbolje obrestovan in da najlepši sad donaša.

Knjiga Slovénka

v

XVIII. veku.

XLV. Jožef Skrinjar (Schkriner, Skrinar) r. v Ljubljani, kaplanaril po deželi, bil župnik v Dolu, pri D. M. Oznanjenji v Ljubljani, naposled v Gorjah, kjer je umrl

17. aprila 1825. On se šteje med najmodrejše prestavljavce Japeljnovega sv. Pisma. Od njega imamo:

1) Sv. Pismu star. test. a) P. V. Predgovor latinski I—XVIII. Slovenski I—XLVIII. Bukve Pripovist, Pridigarja, Visoke Pejsmi, Modrosti, Siraha. Labaci. Eger. 1798. 8. 411. — b) P. VI. Predgovor latinski I—VI. Slovenski I—CLXVI. Isaia. Jeremia. Lab. Gassler. 1802. 8. 459. — c) P. VIII. Predgovor lat. I—VI. Slov. I—LXXXII. (Per Jos. Skriner et Jos. Richer). Mali Preroki (str. 1—192) in Bukve od Mahabejcov (str. 193—432). Lab. Eger. 1800. 8. 432 (Šaf. 109. 110.)

2) Molituv Gréšnika per usakimu sedmirih Psalmov od Pokore k' Bogu zdihujočiga. V Lublani. Recer. I. 1804. 8. 347. III. J. Skarbina. 1817. 8. 384. „Škrinjar's Sprache ist für jene Zeit ausgezeichnet; sie vermeidet den gewöhnlichen Missbrauch des demonstrativen ti, ta, to als Artikel u. s. w. (Šaf. 145)“.

3) Štirje Evangelisti in Gredni Psalmi, ktere je poslovenil in s kratkimi razlagami spisal. Razlaganje Evangelija sv. Matevža je izdal in založil Fr. Metelko l. 1849 (gl. Jezičn. X. str. 71); naslednje tri in psalme hrani Katoliška družba za Kranjsko. Tudi je spisal veliko lepih nagovorov ali pridig, Prščanskih naukov in družih duhovnih reči itd. — Na razgled bodi na pr.:

„Opusculum, quo Libri Sapientiales V. T. . . . in Slavo-Carniolicum idioma translati continentur, hisce Tibi, Benevole Lector, exhibeo, quod patriae meae vel ex ea ratione gratum fore existimo, cum in eo lectissima, captuque facillima morum occurrant praecepta, quae sapientissimus Scriptor, divino adflatus spiritu, hominibus cujusvis status, fortunae, et conditionis tradidit, ostendens, quantum nostra intersit, si spretis mundi oblectamentis, vitiorumque illecebris in sapientia, et virtute studia nostra collocemus.“

„Ny búku v celim svétim Pismi, katere bi ne bile polne izveličanskih resnic, inu bi ne perpomogle ali k oživilnju naše vere, ali k poterjenju našiga vupanja, ali k podžiganju naše lubezni . . . Al med drugimi bukvami Stariga Testamenta so susebnu lepe, inu velikiga prida Modrostne Bukve . . ., katere vam Slovincam k dóbrimu na vaš jeziku prestavlene zdaj vun pridejo . . . V vseh téjh bukvah zvúnaj Visoke Pejsmi so sicer resnice veči dejl očitne, inu lohku zastópiti, susebnu v Pripovistih, inu v Sirahi, vèndèr se te bukve v enih mestih enukoliku tezej zastópio. Jest sim si sicer v prestavlánji vse perzadel, de bi čelú govorjenje, kolikur je mogoče, zastopnu sturil, za to sim tudi v enih mestih enkatere besede med dva serpá vmejss postavil, de bi se govorjenje bol vkup vezalu, inu bol zastopnu postalu. Al prestavlavca perzadevanje malu pomaga, aku se človek, kateri bere, brez dobre perprave k branju teh buku podá. Dobra perprava je: Ponižnost, molitu, sercá čistost, prave želè resnico spoznati, ino spoznano v djanji izpolniti itd. (P. V.)“

„Molitu Jeremia Preroka: Pomisli Gospód, kaj se je nam zgodilo: ozri se, inu poglej na naše zasramovanje. Naš dejlež je prišal na ptuje; naše hiše na vunánje. Sirote smo postali, inu brez očeta, naše matere so kakor vidove. Vodó našo za dènar pijémo: naše dreva dragú kupújemo. Okoli vratú vklenjene nass gónio, trudnim se ne dá pokoj . . . Služni čez nass gospodujejo: nikogar ny, kateri bi iz njih rok rešil . . . Preoberni nass, Gospod, k tebi, inu se bomo preobernili: ponovi naše dny kakor od začetika itd. (P. VI.)“

XLVI. Anton Traven (Traun Aychensis) r. v Dobu 19. maja 1754, Ss. Theol. Baccalaur., kaplan pri sv. Petru v Ljubljani, fajmošter na Ježici, kjer u. 18. maja 1807. Po njegovem prevodu so:

Sv. Pisma star. test. Bukve Psalmov P. IV. Labaci. Eger. 1798. 8. 372. Predgovor lat. str. 12, slovenski „Predgovor na Krajnce“ str. 13. Na primer bodi:

„Quamvis nullus dubitem, quin eruditus Lector praesentem Libri Psalmorum Regii Prophetae in Slavo-Carniolicum idioma translationem benigne sit accepturus, et probaturus; libet tamen eruditorum lectorum votis satis facere, novaeque versioni praefationem, qua rationem totius operis reddam, praefigere . . — Krajnci! jest vejm, de Svetu Pismu rádi beréte, inu duhovne pejsmi z veselim sercam prepevate. Tukaj imate zopet en dejl Sv. Pisma Stariga Testamenta, kateri je Bukve tih Psalmov imenuvan, inu stu inu petdeset svetih pejssem ali molitu v sebi obderžy. Ali Psalmi so Krajncam premalu znani, zató njim mórem njih ceno pokazati. Te pejsmi so zapopadik celiga sv. Pisma, razsvitlje pamet, inu omeče serce. Tukaj najde verni kristián vse potrebne nauke itd.“

Psalm I: „Blóger človeku, kateri po svetovanju tih hudobnih ny hodil, inu na pôti tih grešnikov ny stal, inu na sêdeži tih špotlivcov ny sedel: Ampak ima svojo volo v postavi tiga Gospoda, inu njegovo postavo noč, inu dan premišluje. On bo enak enim zraven tekočih vodâ zasajenimu drevesu, kateru svoj sad pernesse ob svojim čassi: Inu kateriga perje se ne bo obletelu: inu vse, kar koli bo počel, njemu po sreči pojde itd.“

XLVII. Jožef Rihar (Richer Pillichgracensis) r. v Polhovem Gradcu l. 1759, kaplan v Š. Jerneju na Dolenjskem, pri sv. Jakobu v Ljubljani, fajmošter v Komendi, u. 28. nov. 1807. Po njegovi prestavi so

Sv. Pisma star. test. Bukve dvoje Kronikne, dvoje Ezdrove . . P. III (deloma). Labaci. Eger. 1801. 8. 1—396. Predgovor lat. 4 str. slov. 38 str. — P. VIII (deloma) morda Bukve od Mahabejcov. V razgled bodi:

„Al on (Eleazar) je začel misliti na svojo perlejtnost, svojo veliko, inu časty vredno starost, plemenitenstvu perrojene sive lasê, inu nedolžnu zaderžanje od otročjih lejt, inu je hitru po zapovedih svete, inu od Boga narejene postave odgovoril, rekoč, de hoče rajši pred časam v grob jiti. Zakaj ne spodobi se, je djal, na našo starost, se hleniti, de bi veliku mladenčov mislilu, de se je Eleazar, devetdeset lejt star na ptujih življenje podal: Inu de bi ony skuzi mojo hinavšno zapelárni bily majhin čas strohliku življenje perhraniti, inu jest skuzi tó madež, inu prekletstvu svoji starosti napravil. Zakaj aku ravnu bi bil v pričeočim časi od terplenja, kateru ljudje nakladajo, rešen, vender ne bom roki Vsigamogočniga ne živ, ne tudi mertu odšal. Za tó ker bom z serčnostjo vmerel, bom sturil, kar se na starost spodobi: Mladenčam pak bom močen razgled zapustil, aku z perpravljenim duham, inu serčnu za nar bolši, inu nar svetejši postave pošteno smert sturym itd. (II. Mah. 6, 23—28).“

XLVIII. Modest Šraj (Schrey), bivši Avgustinijan, lokalist na Vranji Peči, pri sv. Jakobu na Savi, naposled župnik pri sv. Duhu (Grossdorn) na Dolenjskem, kjer je 67 let star umrl 4. jan. 1821. On je poslovenil

Sv. Pisma star. test. Bukve (I—IV) od Krajlou. P. II. Lab. Gassler. 1802. 8. 1—543. Predgovor latinski IV. — P. III. (deloma) . . . Bukve Tobiove, Juditne, Esterne. Jobove. Labaci. Eger. 1801. 8. 397—671. Pokaže naj se na pr.:

Praefatio ad eruditum Lectorem. Cum quatuor libri Regum, nunc in Slavo-Carniolicum idiomate prodeuntes, me solum habeant translatores, rationem forte hujus quaerere in mentem veniet iis, qui in praefatione libro Jósue praefixa non unum sed duos eorum versores nominari intelligunt. Verum vicissitudini, ut in compendio votis satisfaciam, id sortis humanae vitae, simulque urgentibus nostratum sacrae scripturae Lectorum desideriis brevi totam in manibus habendi ejusdem versionem esse tribuendum repono etc. (P. II). —

„David je pak Saula, inu njegoviga syna Jonata z' tako žalostno pejsmio objókal: . . Premisli Izrael, kdo so ty, kateri so na tvojih gorrah ranjeni vmerli. Nar imenitniši v Izraeli so na tvojih gorrah pobyti: kakú so močni padli? . . Gorre Gelboe,

ne rosa, ne dàž ne pridi na vass, tudi naj ne bo nyv za pervine: za tó ker je bil tam škit močnih proč veržen, škit Saula, kakòr de bi ne bil z óljam mazan. Jonatovi lók ny nikoli brez krivy, ne brez masty pobytih vojšakov nazaj prišal, inu Saulovi meč se ny prazen vernil. Saul, inu Jonata lubezniva, inu lepa v svojim živleni, tudi v smerti nista ločena bila: hitrejši sta bila kakor postojne, močnejši kakor levi . . . Kakor mati svojiga ediniga syna lubi, taku sim jest tebe (Jonata) lubil. Kaku so močni padli, inu je vojsknu orožje konec vzelu? (II. Kr. 1, 17 — 27).“

XLIX. Matevž Wolf (Wolff), lokalist na Bohinjski Beli (in Wochainer Vellach), potem živel v pokoju v Horjulu, kjer je bival tedaj Fr. Veriti, v Dobrunjah pri Sostrem, zlatomašnik v Radoljici star 70 let u. 6. jan. 1827. Preložil je v slovenščino

Sv. Pisma star. test. Baruha, Ecehiela inu Daniela Prerokovanje. P. VII. Labaci. Gassler. 1802. 8. 339. Predgovor latinski VI. Slovenski I—LXVI. Ponatisne naj se na pr.:

Ad Lectorem. . . Singulari certe, et adoranda Dei providentia, quae adtingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter, factum puta, quod Slavo-Carnioli etiam, quemadmodum jam dudum, aliae Christiani orbis nationes ex immenso thesauro sacrae Scripturae divitias spirituales in sua vernacula lingua jamjam haurire, hauriendo ditari, ac ditati in Domino gloriari queant. Ut sacrorum Bibliorum in Slavo-Carniolicum idioma translatio pro votis fidelium hoc idioma callentium citius absolveretur, ad me derivatus est labor transferendae partis hujus . . . Age igitur, Benevole Lector! accipe, utere hoc meo labore: non te pigeat sedulae lectionis, cum me non taeduerit laboriosae versionis etc.

Predgovor . . . Baruh je bil svet móž, inu njegovu ime pomejni v hebrejskim jeziki ravnu toliku kakor Žegnan: zakaj on je za ress poseben žegen, inu gnado od Boga prejel, de se je, aku lih je bil od imenitniga rodú, radovolnu taku globoku ponižal, de je Jeremíu za pisarja bil, inu na mesti tigá, de bi bil sladnosti, inu zložnosti svejtá vžival, si je izvolil rajši z' Jeremíam vred za resnico vse sorte britkosti, inu preganjanja terpeti . . . — Ecehiel — njegovu ime pomejni v hebrejskim jeziki Moč Božjo: zakaj Bog je njemu posebno moč dal takrat groznu terdovratnim Judam resnico oznanovati . . . — Daniel v hebrejskim jeziki pomejni toliku, kakor Sodba Božja: inu to ime vže samú na sebi kaže, kaj njegovu prerokovanje v sebi imá, namreč: on je mnoge sklepe sodbe Božje čez krajle, inu krajlestva oznanuval itd.

Inu Daniel odgovory pričo krajla, rekoč: Skrivnost, katere bi krajl rad vedil, ne morejo vučeni, modri, vganovavci, inu droba gļedavci krajlu povedati: Temuč v nebesih je Bog razodevavec skrivností, kateri je tebi krajl Nabuhodonor pokazal, kaj se bo v poslednih časih godilo . . . Glej krajl, ti si vidil kakor eno prav veliko podóbo: ta velika podoba, inu nje previsoka postava je stala tebi na spruti, inu njo viditi je bilu strašnu. Glava te podobe je bila iz nar bolšiga zlatá, persi, inu roke iz srebra, trebuh pak, inu stegna iz brona. Inu pišali železne: en dejl stopalov je bil iz železa, en dejl pak iz jila. To si vidil, dokler se je kamen od gore sam odtergal: inu je podobo na njene železne, inu jilnate noge vdaril, inu tēiste razdrobil. Takrat je tudi železu, jilu, bron, srebrú, inu zlatu razdroblenu, inu razmētú bilú kakor pleve na gubni po lejtí, kateru je veter raznesil, inu ny bilu nikjer najditi: kamen pak, kateri je podobo vdaril, je velika gora postal, inu vso zemlo napolnil (Dan. II. 27—35).

Predno je tolikanj pomenljivo delo bilo célo, pošla sta vže prva dva zvezka novega zakona; torej je začetnik vsemu delu — Georgius Japel, Canonicus Gurcensis — poskrbel, da sta se zboljšana natisnila vdrugeč (I. 1800. II. 1804) ter onemu — Klagenfurti die 3. Jan. 1800 — dal znamenit predgovor na pr.:

„Novum fere prodit opus, quod cernis, Amice Lector, peculiari certe cura revisum, correctum, ac perpolitum. Miraberis forsán styli magis concisi energiam; ast id ex præmissione quam plurimarum particularum, uti sunt articuli, conjunctiones, pronomina personalia, et verba auxiliaria, a nostra vernacula partim alienarum, partim non ineleganter rejectarum, naturaliter fluere deprehendes. Optabant quidem eruditi aliqui hujus versionis Amici, ut omnes plane articuli, Latinorum more, ex eadem eliminarentur: at cum nec græca lingua, minus Gallica, Italica, Anglica etc. eosdem respuant, imo multo frequentius nostrate, et plerumque necessario adhibeant, medium aliquod sequi placuit, ne obscurior et iudibus præsertim minus intelligibilis evadat oratio. Ex eadem causa et voces quaedam etsi barbaræ, sed civitate donatæ, et populo usitatissimæ, retentæ sunt, quamquam puriores, et Slavis sat notæ præ manibus essent, ut: Troštar, Paraclitus, cujus loco dici potuisset, Odžalnik; item Šac, Thesaurus, pro quo scribi potuisset, Zaklad etc. Sed rejectis recentioribus, aut minus usitatis vocibus, illæ præplacuerunt. His non obstantibus specialis hic, et insperatus primæ editionis fructus fuit, ut nitidior jam vernaculæ nostræ stylus communiter arrideat. . . Requisite ob universo venerabili Clero animadversionibus, fere novam, et ad rigorosam critices trutinam elucubratum necessario prodit opus. Erant autem sequentes operis hujus Censores . . . Quantum viris his in acceptis referam, dici nequit; plurimum certe, ne dicam, totam hanc emendatiorem editionem me illis debere, palam hic fatear, necesse est etc.“

Možje, kateri so po ukazu škofijskem delo pred tiskanjem presojevali, vzajemno si popravljali ter pripomogli, da je prva katoliška biblija slovenska po vsebini in obliki izišla tolikanj dovršena, imenovani so i po svojem značaju v vsakterem zvezku; leti odborniki so bili gg.:

P. Ant. Jevnikor, Franc. Paradiso, Georg. Suppan, Jac. Sortschan, P. Jordan. Zerer, Sebast. Suppan, Mart. Naglitsch, Georg. Miklautschitsch, Georg. Japel, Blas. Kumerdey (u. v Ljubljani 10. marca 1705), Jos. Schkriner, Ant. Traun, P. Honorat. Vadlau, Marcellian. V. Vodnik, Joan. Debeuz, Jos. Walland, Luc. Purger, Jos. Richer.

L. Mej pisatelj pričujočega stoletja ponaša se vže tudi **Valentin Vodnik**. Kako veže on v slovenskem slovstvu oba veka — XVIII. pa XIX. —: o tem glej v XIV. Jezičniku l. 1876 (Otec Marko Pohlin pa Valentin Vodnik)! Kakor se v onem še razodeva učenec M. Pohlinov; tako se v tem kaže učenik mnogim, premnogim novim učencem, budeč jih z gesloma:

1801.

Sto let doživeli,
Na nov omladeli,
Od perviga spet
Začnemo živét.

1802.

Veselo se kaže
Nov' létašni dan,
Mí serce ne laže
Ne létas ne lan'.

Slovstvena zgodovina v slovenski ljudski šoli.

(Piše **Gradimir**.)

(Dalje.)

A ne le kot pesnik, tudi kot pisatelj se nam kaže Vodnik silno marljivega možá. L. 1795. je jel izdavatí „Veliko pratiko“ (prva Vodnikova knjiga). Hodila je na svetlo tri leta. Izdaval jo je na svét iskrenega mu prijatelja in svetovalca barona Žige Zojsa, s katerim učenim bogatašem se je bil sèznanil in poprijateljil za časa svojega službovanja v Koprivniku (v Bohinji na Gorenjskem). Prinašala je Vodnik-

ova „Velika pratika“ vrhu navadnega koledarja različne potopise, kratkočasnice in pesnice. Napisal nam je tudi celo vrsto knjig in drugih spisov, od katerih vam le nekoliko omenim. L. 1811. je objavil „Pismenost ali gramatiko za ljudske šole“. Bila je to prva slovenska slovnica, katera se je vpeljala v šole. Istega leta pride na svetlo Vodnikov „Krščanski nauk za ilirske dežele“, dalje l. 1812. „Abeceda za prve šole“ in dr. Izvrstna je njegova nemški pisana „Zgodovina Kranjskega, Goriškega in Trsta“, katera je prišla na svetlo uže 1807. l. in ki se je malo ne 40 let rabila kot šolska knjiga po naših srednjih šolah. Mnogo prej pa se je bil Vodnik poskusil na časnikarskem polji. Izdavatil je bil namreč počel l. 1797. „Ljubljanske Novice“, časnik, ki je prvi dve leti izhajal po dvakrat na teden, naslednji dve leti pa le enkrat na teden. Časnik le-ta je mnogo koristil v probujo in napredek Slovencev, akopram je izhajal le štiri leta in ni bil pisan prav v gladkem jeziku. Najiménitnejše Vodnikovo delo pa je: „Nemško-slovenski-latinski slovar“, ki ga je zapustil v rokopisu. Ta slovar je izšel še-le 1860. l. in sicer brez latinskega dela na stroške takratnega škofa Ljubljanskega g. Wolfa. Uredil ga je Cigale, c. kr. uradnik pri ministertvu na Dunaji. Ta slovar je Vodnika stal ogromno truda. Za-nj je nabiral marljivo mnogo let besede po Slovenskem; v tem poslu so mu tudi njegovi prijatelji pomagali. Ta slovar je obče znan po Slovenskem z imenom „Wolfov slovar“ in nadejati se je, da nam kmalu izide njegov slovensko-nemški del, katerega uže prireja spreten slovenski profesor. Poleg vsega tega imamo od Vodnika še mnogo drugih drobnih spisov. K najboljšim izdelkom v slovenskem pesništvu pa spadajo Vodnikove basni, naučne povesti iz živalskega živjenja.

Takó je tedaj deloval Valentin Vodnik v blagor toliko ljubljenege mu národa slovenskega! A kraj tega se je tudi sam čedalje bolj izobraževal. Pridno se je bavil z jezikoznanjem. Znal je poleg svojega materinega slovenskega jezika tudi nemški, latinski, grški, italijanski, francoski in tudi nekaj slovanskih narečij. Pečal se je pa tudi z drugimi védami, takó z rastlínstvom, z rudnínstvom, s poznavanjem starega denarja itd. Vodnik nam je torej lahko v vzgled pridnega človeka. A tudi v drugih ozirih se lahko vzgledujemo po njem! Bil je dober, vesel, odkritosrčen človek, učencem blag učitelj, spodbujajoč jih k poštenosti, pridnosti in rodoljubnosti! Vse ga je imelo rado in spoštovalo kot človeka in duhovnika! Vodnik se je vse svoje življenje trudil za slovenščino in sam je pisal: „Vselej sem želel kranjski jezik čeden narediti!“ Poslušal je marljivo, kakó priprosti národ govori ter dobre besede izmej národa vpeljal v književni jezik. A učil se je tudi od starejših dobrih prijateljev; oziral se je mnogo na staro-slovenščino in na druga slovanska narečja. Na podlogi vsega tega je likal in čistil slovenščino! Tudi je marljivo nabiral lepe, národne pesni ter na podlogi le-teh skušal zlagati druge umetne pesni!

Vodnik je bil slovenskemu národu res vodnik! Njegovi, po večem nadarjeni učenci, posnemajoči priljubljenega jim učitelja, jeli so vsled njegovega prigovarjanja pisati in delati za národ. Na tak način je vzbudil bil Vodnik kaj živahno delovanje za našo milo národno stvar, in zato se ž njim začénja tudi nova dôba v našega slovstva zgodovini!

Da tacega možá hvaležni národ slovenski ni pozabil in nikdar pozabil ne bode, umevno je samo po sebi! Uže 1858. l. o svečnici se je v Ljubljani obhajala kaj slovesno stoletnica Vodnikovega rojstva; 1859. l. pa se je priobčil „Vodnikov Spominek“, knjiga, katera obsega Vodnikovo podobo in nadroben popis živjenja tega za národ zaslužnega možá. Mnogi pesniki so v pesnicah slavili Vodnikovo imé; a tudi po vsem Slovenskem se vsako leto napravljajo „besede“ in „veselice“ Vodniku v čast in slavo!

Pripovedke iz zgodovine avstrijskih vladarjev.

VII.

Cesar Rudolf I. in Jakob Müller.

Predno je še grof Rudolf Habsburški cesar postal, bil je Jakob Müller njegov odločen in hud sovražnik. Nekaterega je že izmej Rudolfovih ljudi napadel na cesti, ga otolkel, na ta ali oni način poškodoval in vznemirjal, kadar in kjer je koli mogel. Bil je velik in močen. Nekoč pa se primeri, da ugleda z več jezdicami Rudolfa nasproti priti, on pa je bil sam — bilo je v Draždanih na polji pri reki Elbi; takoj skoči pod most, hlače potisne doli na pete, kakor bi hotel opravljati — potrebo. Rudolf jezdi naravnost proti njemu in mu zakliče: „Zdaj se pa le pripravi, tebi zdaj veljá, brani se kakor veš in znaš!“ Müller pa mu na to pravi: „Če ste vrli vitez, tak me v tem stanu ne napadajte, počakajte vsaj, da si hlače gor potegnem!“ Ko mu Rudolf obljubi, da mu prej nič ne stori, da se napravi, mu odvrne Müller: „No, tak naj mi jih pa le sv. Velten gor potegne, jaz si jih ne bom.“ Ko je Rudolf videl, da v tem stanu nemore nič žnjim začeti, ga vzame domov, kjer ga v kratkem tako za sebe pridobi, da je bil v bodoče njegov najboljši, najrabljivejši in najzvestejši služabnik.

Ko se je Rudolf v nekem boji z Regensberškim sam predaleč mej sovražnike spustil, so ga ti takó močno obsuli in vstrajno napadali, da mu je že za življenje trdo šlo; ko so mu že konja izpod sedla ubili, je še sklenil se boriti do zadnjega zdihljeja. Branil se je res prav junaško, pa ker je bil sam proti tolikim, ga je le bran močno utrudila in skoraj bi bil že obnemagal. Na jedenkrat prileti J. Müller in se sè svojim konjem zažene mej tropo sovražnih nasprotnikov, kateri so Rudolfa obdajali; seka na levo in desno, da si napravi pot do Rudolfa, vzame ga na svojega konja in žnjim odjaha, ter ga tako reši smrtne nevarnosti.

Ko je Rudolf cesar postal, bil je Jakob Müller mej prvimi, ki jih je povzdignil, v viteški stan; obdaroval ga je s posestvi in mu dal visoko službo. Ko so knezi, čudeči se temu odlikovanju, povpraševali po vzrokih, jim Rudolf pripoveduje o tem slučaju v boji z Regensberžani in jim še dostavlja: „Ker mi je zdaj Bog dal oblast milosti deliti, delim jih najprej onim, ki so si prvi zamé zaslug pridobili; in to naj bo drugim v vzgled, kako jaz poplačujem zveste in spretne slugе.“*)

VIII.

Kakó malo je Rudolf I. čislal nališpano obleko.

Ko je češki kralj Otokar prišel k cesarju Rudolfu I., da bi mu pokorščino in zvestobo prisegel ter od njega fevde vzprejel, bil je sila drago opravljen sè sijajnim spremstvom. Rudolf pa je te obrede hótél opraviti v svoji navadni sivi suknji. Ko so mu njegovi prijatelji prigovarjali, naj se vsaj enako bogato obleče, kakor je Otokar, da ne bode on kot fevdni gospod slabše oblečen od svojega podložnika (vazala), jim Rudolf odvrne: „Otokar je češče zasmehoval mojo sivo suknjo, a zdaj je prišel čas, in obrnilo se je, da bode moja siva suknja zasmehovala njega. Bojevnikova čast je v tem, da ima dobro opravo in da jo umé hrabro rabiti, ne pa v prevzetnih, gizdavih oblačilih.“**)

Da bomo Rudolfove besede, zgoraj navedene, lože umeli, naj navedem še nekatera pojasnila.

*) Erzählungen und Anekdoten etc. Pis.

**) Fugger's Spiegel der Ehren des Erzhauses Oesterreich. Nürnberg, 1688.

Kakor nam poroča neka pripovedka iz družega vira*), je bil grof Rudolf, predno je cesar postal, dvorski maršal pri češkem kralji Otokarji od 1255. l. počenši, in se je žnjim bojeval zoper Pruse; Prusi so bili v tej vojski premagani. Takrat se je sezidalo tudi mesto Königsberg.

Pozneje se je Rudolf bojeval kot dvorski maršal zoper kralja Belo IV. na Ogerskem 1260. l. Ko je pa Rudolf cesar postal, se je Otokar ustavljal, da bi ga pripoznaval v tej časti, katero pridobiti si je on zastoj prizadeval; jako težko je bilo Otokarju pokorščino obljubiti in zvestobo priseči Rudolfu, kateri je bil prej njegov služabnik, zdaj pa naj bi bil njegov gospod, in od njega naj bi on fevde vzprejel! Posebno pa je še Otokarja jezilo to, da je Rudolf kot ubogi grof prišel do cesarske časti, a on imoviti kralj je ni mogel doseči. Po tej raztolmačbi se bodo prej navedene besede Rudolfove lože umele.

Rudolf se je bajde samo jedenkrat dragoceno oblekel in sijajno opravil, in to takrat, ko je šel k papežu Gregorju X. Takrat je uporabil 18.000 gld., da je sebe, svojo soprogo in otroke dostojno oblekel. Drugače pa je svoja oblačila le malo izpreminjal; v kaki dolgotrajajoči vojski se ni sramoval nositi zakrpane spodnje suknje.

IX.

Cesar Rudolf I. moder sodnik.

Neki trgovec iz Bukovca (Lübeck) dá nekemu krčmarju v Erfurtu precejšnjo svôto denarja spraviti brez pisem in brez prič. Ko se trgovec čez nekaj časa povrne in od krčmarja shranjeni denar nazaj zahteva, krčmar vso stvar tají, in noče o shranjenem denarju ničesa vedeti. Trgovca je to močno jezilo in spravil je tožbo pred cesarja Rudolfa, ter krčmarja obdolžuje sleparije, in ga prosi v tej zadevi sodnijske pomoči. Rudolf zatoženca pred sé pokliče, ta pa nasprotno toži trgovca, da ga obrekuje, da on trgovca še ne pozná, da ga še nikoli ni videl in da torej od njega on nikoli nobenega denarja vzprejel ni. Poslednjič krčmar prosi cesarja, naj tožilca obsodi k primernemu zadostenju. Cesar pa je po svoji navadi izprašal vse okolščine ter vedno iz obraza bral notranje občutke tožitelju in točencu. Pri trgovcu je opazoval neko notranjo tužnost med tem ko je na krčmarjevem obrazu zasledoval neko sumljivo predrznost. Iz tega je sklepal, da bi utegnilo le nekaj biti na stvari. Da bi pa zanesljiveje do resnice mogel priti, in to je bilo tem téže, ker trgovec ni imel niti prič niti družih dokazov, se je posluževal nekega posebnega sredstva, katerega mu je ravno slučajnost nanesla. Krčmar je imel namreč na svojem pásu obešen lep mošnjiček sè svilnimi kocami obšitega in bogato sè srebrom obkovanega. — Ko je Rudolf med tem nekega družega došlega poslanca poslušal, zrl je neprestano na krčmarjev mošnjiček. Krčmar pa je bil ponosen na to in si je mislil, da Rudolfu gotovo ta mošnjič močno dopada, zato ga sname in ga mu pokloni. Cesar vzame darilo in ga vèn odnese. Ta mošnjiček pošlje po svojem slugu krčmarjevi ženi z naročilom, da naj mu tisti trgovec denar izročí. Žena spoznavša mošnjiček svojega možá, ni slutila nič hudega, prinese omenjeni denar in ga izročí strežaju. Rudolf pa je mej tem, dokler se je sluga vrnil, velel tožitelju, kateri je že svojo tožbo izgubljeno mislil, ves dogodek vnovič povedati in ravno tako tudi ponoviti njegove ugovore točencu, kateri si je svojo pritožbo že dobljeno mislil. Ker krčmar še vedno noče obstati in trdovratno laže, pokaže Rudolf mošnjič z omenjenim denarjem, katerega je trgovec kot svojega spoznal. Tako je prišla krčmarjeva prevara na dan. Rudolf potem trgovcu njegov denar vrne, krčmarja pa izročí mestni sodniji, katera ga je baje obsodila na vešala.

*) Schmidt's Geschichte der Deutschen. Wien, 1785. B. V. Na str. 31. Pis.

S tem dogodkom si je Rudolf pridobil izvanredno zaupanje in spoštovanje svojih podložnikov.*)

V. Jarec.

(Glej „Vrtec“ 1878. leta, ter primerjaj ravno to pripovedko, katera je pa posneta po nekem drugem viru. Pis.)

Ukaz ministra za bogočastje in uk

z 22. novembra 1884. l., števil. 18180., o razredbi učencev v ljudskih šolah.

Odnašaje se na točko 3. tukajšnjega ukaza z 12. februarja 1884. l., števil. 23122., urejumem, da se dalje izpreminja §. 20. šolskega in učnega reda z 20. avgusta 1870. l., števil. 7648., kakor tudi v obrazecu k tukajšnjemu ukazu z 2. aprila 1873. l., števil. 14802., navedeni lestvici (škali) za rede tako - le:

V uradnih spisih na splošnih ljudskih in meščanskih šolah naj se nrvnost učencev zaznamuje z besedami: „popolnoma lepa, lepa, manj lepa, ne lepa“; napredek učencev z besedami: „prav dobro, dobro, zadostno, komaj zadostno, nezadostno“; in pridnost učencev z besedami: „vztrajna, dovoljna (ugodna), neenakomerna, malehna“. Samo po sebi se opómuja, da naj se ta oznamenila v spričalnih, imenikih in sploh v vseh uradnih spisih v ljudskih šolah povsod rabijo za posamezne učne predmete, kakor jih odločuje postava z 2. maja 1883. l., drž. zak. števil. 53.

D o p i s i

Iz Zagreba. (Poziv.) Hrvatski pedagogijsko-književni sbor imati će 31. prosinca (dec.) t. g. u 9 sati prije podne XIII. redovitu glavnu skupštinu sa proslavom dvadesetpetgodišnjice »Napredka« u sgradi više djevojačke škole, u Dugoj ulici broj 32., sa sljedećim dnevnim redom: 1. Govor predsjednikov. 2. Izvještaj tajnikov. 3. Izvještaj blagajnikov. 4. Izvještaj knjižničara i odpravnika društvenih knjiga. 5. Proglasit će se proračun za god. 1885. 6. Izbor revizionalnog odbora. 7. Izbor novih članova. 8. Predlozi pojedinih članova. 9. Izbor predsjednika, tajnika i blagajnika. 10. »Ručni rad i pedagogija«, razprava Ante Čuvaja. (Štampana u 31., 32., 33. i 34. broju ovogodišnjega »Napredka«). 11. »Sokrat i jedan primjer sokratičke ili heurističke metode.« Predavanje Andrije Čurčića.

Predskupština je 30. prosinca u 5 sati na večer u prostorijah sbora. — U tu skupštinu pozivlju se najučtivije p. n. gg. počastni, pravi i dopisujući članovi a dobro su došla i ostala gg. učitelji kao gosti. — Po §. 4. poslovnika mogu izvanjski članovi i pismeno podnieti svoje predloge, pak se ovim naročito umoljavaju, ako ne misle doći na tu skupštinu, da o veoma znamenitom pitanju »Ručni rad i pedagogija« svakako podnesu pismeno svoje mnjenje.

U Zagrebu, 27. studenoga 1884.

Za upravljajući odbor hrv. ped.-književnoga sbora:

Ivan Filipović,
predsjednik.

Milan Kobali,
tajnik.

S Trate. (Čast, komur čast!) Ni se malo čuditi, da ima hribovsko ljudstvo tako nagnjenje in veselje do šolske omike, ki je vsakemu ljudstvu jako potrebna in koristna. Ne nahaja se nikjer taka navdušenost do šole, kakor ravno v Poljanski dolini nad Loko. Tù v tej dolini nahajati se dve dvorazrednici v Poljanah in na Trati in sicer v obeh šolah tudi prav primerno stanovanje za oba učitelja, kar je gotovo čast obema srenjama! Dalje v tej dolini stojé še Žire s tri-razrednico in čipkarsko šolo. Od kod taka navdušenost, to nam spričujejo slavna imena Tavčarjev, Jesenkov, Debeljakov, Mrakov in drugih, ki še živé po daljnih delih svetá. Pri nas na Trati pa so nam ti podvzetni možje postavili tako veličastno poslopje z dvema vrtoma za oba učitelja, da

*) Erzählungen und Anekdoten etc. — po Fugger's Spiegel etc. Pis.

pošteno zasluži ime »palača«. Pa ni čuda, saj se še vidijo živinske staje posameznih posestnikov, da sem mimo peljaje vprašal: »Je li to cerkev?« Čude se, mislim si, da kaj tacega le vsa vas zmore, ne pa poedini kmetovalci. K naši šoli pa je pripomogla dokaj tudi slavna vlada, pravijo, da so dobili do 1500 gld. »Kdor prosi, slobodno nosi, in kdor trka, se mu odprè.« Tako je trkal za tukajšnjo dvorazrednico najbolj zdanji, jako skušeni prvomestnik kraj. šol. sveta, gosp. Gregor Jezeršek, brat tukajšnjega c. kr. poštarja. Koliko se je trudil, da je prostor kupil, da se je dozdalo, in za notranjo opravo se ravno sedaj posebno prizadeva. Tedaj čast, komur čast!

L. K—c, Tratarski.

Iz Železnikov, v dan 19. novembra t. l. (Veselje in žalost.*) Po večletni navadi smo tudi letos god naše visoko-slavne deželne matere in presvitle cesarice Elizabete prav veselo in primerno z našo šolsko mladino praznovali. Ob $\frac{3}{4}$ 8 zjutraj snidila se je mladina v šolski dvorani, katere sprednja stran bila je v sredi z lepo doprsko sliko presvitle cesarice, nad njo z državnim in deželnim grbom, ob stranéh pa z raznovrstnimi zastavami ozališana. Ob 8. uri šla je mladina paroma k sv. maši; po skončanem sv. obredu pa se je povrnila zopet v šolo nazaj, kjer se ji je najpred v primernem ogovoru razložil pomen slavnosti; potem opravila se je za dušni in telesni blagor presvetle vladarice in cesarice pobožna molitev. K sklepu odpela sta se prvi in zadnji oddelek cesarske pesmi. Temu je sledilo obdarovanje mladine z raznimi pisnimi sešitki, s katerim je našo šolo tudi letos prav velikodušno obdarovala dobro-znana naša »Narodna Šola«.

A, — stari pregovor pravi, da ni ga veselja brez žalosti. Predno je namreč mladina odhajala iz šole, vstopili so kot zadnji dan svojega bivanja v našem trgu bivši tukajšnji občeljubljeni gosp. kaplan in katehet Leopold Zaletel, da bi se po štiriletnem trudapolnem in marljivem delovanju v njej poslovili od nje in mladine. Ganjeni so otroci poslušali zadnje opomine in slovilne besede svojega ljubljenelega g. kateheta, ter vzprejeli od njih v spomin lepe podobice in svetinjice; učenka Terezija Demšar pa se jim je zahvalila v imenu vse šole za lepe pouke; prosila jih za odpušcanje vseh razzaljenj, in želela jim Božjo pomoč pri vseh njihovih prihodnjih delih in opravilih.

Šolskega pouka tudi letos ta dan popoldne ni bilo.

Jos. Levičnik,

učitelj in načelnik kraj. šol. sveta.

Iz Velésovega, v dan 11. decembra 1884. l. Odbor »Národne Šole« je moj nasvèt, da bi se v vsakem šolskem okraji naprosil po jeden učitelj, ki bi tovariše svoje nagovarjal, naj pristopijo temu društvu, razširil takó, da je naprosil v vsakem šolskem okraji na Kranjskem po dva ali tri učitelje-poverjenike. Ker sem sam mej poverjeniki, bodi mi oproščeno, če tukaj tovarišem svojim naznanjam misel svojo, kakó bi se ta častna naloga po mojih mislih dobro zvrševala. Vsak poverjenik vplivaj na gospodičine in gospode učitelje (ki so v obližji njegovem), naj pristopijo na pr. z doneskom po 1 gld., ali po razmerji darežljivosti svoje še po več k »Národni Šoli«, kateri za to ne zahtevajo nikakih pomagal, potrebnih za šolski pouk. Šolske voditelje nagovarjaj, naj skrbé pri krajevnih šolskih svétih, kadar bodo ti sestavljali letni proračun o šolskih potrebščinah, da zabeležijo vsoto 3, 4, 5 gld. (ali še po več, ozirajoč se na število ubogih šolskih otrok) za pisanke itd. Po jeden goldinar pustí vsak krajevni šolski svèt (kakor učiteljice in učitelji) »Národni Šoli« za glavnico, a za ostalo vsoto mu pošlje društvo (po naročilu šolskega vodstva) raznih učnih pomagal.

»Národna Šola« bode za te novce poslala vpisanim ljudskim šolam mnogo več teh pomagal, nego li bi se jih moglo za vse proračunjane novce nakupiti v prodajalnicah. — Mislim, ako delamo takó, ni nam dolgo čakati, da pričnè »Národna Šola« z glavnico svojo vršiti svoj blagi in koristni nalog — učitelji slovenski bodemo potem vender kaj književnega berila za našo šolsko mladino spravili na dan. Ni res, da bode takov davek težak učiteljstvu slovenskemu ali občinam kmetskim, če vemo kakšen nalog zvršujemo s tem.

Koliko žrtvuje v jednako svrhu na pr. češko ali hrvatsko učiteljstvo — slovensko bi se v tem poleg onih malo ne imenovati ne smelo. Torej na delo, pomози nam Bog in sreča junaska!

Miha Kos.

Iz Ljubljane. Iz mestnega zbora. V seji 2. t. m. je g. dr. Tavčar v imenu šolskega oddelka poročal o ustanovljenji ljudske šole z nemškim učnim jezikom. Po obširnem opisu navsveoval je naslednjo resolucijo: Gledé na to, da se po dozdanjem preiskavanju ni določilo povprečno število nemških otrok, ki so zadnjih pet let obiskovali mestne ljudske učilnice, gledé na to, da sta gospod naučni minister, kakor tudi gospod okrajni šolski nadzornik, potrebo nemških ljudskih

*) Zakasnjeno.

Uredn.

šol v Ljubljani s tem dokazati hotela, da sta se ozirala na želje slovenskih starišev in gledé na to, da se je tedaj pri dozdanzem preiskavanji ozir jemalo tudi na otroke slovenskih starišev, — kar je proti jasnemu predpisu zakona — se mestni zastop nikakor ne more prepričati o potrebi nemške ljudske šole, ki naj bi se na občinske stroške ustanovila v Ljubljani; pač pa mora mestni zastop izreči, da na podlogi dozdanzega preiskovanja, ki ne zadostuje postavnim predpisom, za zdaj ne bode ustanovil niti samostojne ljudske mestne učilnice z nemškim učnim jezikom, niti nemških paralelk na že obstoječih ljudskih mestnih učilnicah. Gledé na to, da so se mestne ljudske učilnice z ukazom c. kr. deželnega šolskega svéta z dné 12. julija 1884. l., štev. 1324., strogo zopet ponemčile in gledé na to, da so tedaj te učilnice čisto take, kakor so bile v éasih, ko je še nemška stranka vodila mestne zadeve Ljubljanske, mora mestni zastop tudi izreči, da sta peticija nekaterih Ljubljanskih meščanov, kakor tudi sklep kranjske hranilnice vsled zgornejšega ukaza in vsled zopetnega strogega ponemčenja mestnih ljudskih šol nepotrebna postala in da nema mestni zastop nikakega povoda več, pečati se z omenjeno peticijo in omenjenim sklepom!« Dr. vitez Bleiweis po obširnem utemeljenji stavi sledeči predlog: 1. S šolskim letom 1885. počensí se na jedni mestni ljudski deški in na jedni mestni deklinški šoli odprè po jeden razred z nemškim učnim jezikom. 2. Magistratu se naroča: a) Ta sklep naznaniti c. kr. deželnemu šolskemu svétu z dostavkom, da mestni zbor pričakuje, da bode brez zamude stopil zopet v veljavo od mestnega zbora sklenjeni učni načrt za slovenske ljudske šole; b) nastaviti potrebno učno osobje in najeti dve sobi, da se leta 1885. odpreti nemški paralelki za otroke nemške národnosti. Gospod podžupan Petričič podpira ta predlog, dasi je prepričan, da nemške ljudske šole ni potreba, ker imajo Nemci z vadnično šolo in drugim privatnim zavodom nemških učilnic dovolj. Govornik misli, da se bode nemška šola dovela ad absurdum, a biti mora čisto nemška, v nji se ne smé slovenski ničesa poučevati, pòtem bomo videli, ali bodo Nemci pošiljali svoje otroke v njo. Mestni odbornik Hribar je v krepkem govoru podpiral resolucijo šolskega odseka. Mestni odbornik dr. Zarnik je predlagal, naj se, ker nemamo v Ljubljani nobenih slovenskih ljudskih šol, preide o vsej stvari na dnevni red. Poročevalec g. dr. Tavčar je temeljito branil predlog šolskega odseka. Pri glasovanji zavrže se g. dr. Zarnika predlog, da se preide na dnevni red z vsemi proti trem glasom (dr. Zarnik, dr. Dré in Počivalnik), predlog dr. viteza Bleiweisa z desetimi proti sedmim glasom (dr. vitez Bleiweis, Petričič, Kušar, Murnik, Žuzek, Pakič in Ničman). Slednjič vzprejme se resolucija šolskega odseka. Zanjo so glasovali mestni odborniki: Bayer, Hribar, dr. Tavčar, Počivalnik, Valentinčič, dr. Dré, dr. Zarnik, Kolman, Gogala in Ledenik.

Dalje poroča v imenu šolskega oddelka mestni odbornik g. Gogala o prošnji učiteljice Ernestine Kernove za petletnico. Poročevalec predlaga, naj se Ernestini Kernovi dovoli petletnica z dnem prvega novembra 1883. l. počensí. — Predlog se vzprejme.

Dalje predlaga poročevalec: Reši naj se vprašanje gledé petletnic, in sicer da imajo učitelji pravico do petletnic še le tedaj, ko je preteklo pet let od tistega časa, ko so se v višjo plačo pomaknili, ali se jim je plača povišala. Ta sklep pa naj ne velja gledé tistih petletnic, katere so se prej dovolile. — Predlog se vzprejme. (Ne vemo, kakó se bode to ujemalo s pravnimi razmerami učiteljev!)

(Po „Slov. Nar.“)

— Iz seje c. k. deželnega šolskega svéta za Kranjsko 4. dec. t. l. Deželni šolski svét je po obširni debati sklenil: a) Mestni občini Ljubljanski je napraviti do pričetka šolskega leta 1885/86. jedno javno ljudsko šolo za dečke in jedno za deklice z nemškim učnim jezikom; obe šoli se bodeti razširjali v zmyslu §. 11. dež. šolskega zakona z dné 2. maja 1883. b) Ob istem času z ustanovo teh šol z nemškim učnim jezikom je po vseh drugih javnih ljudskih šolah mesta Ljubljanskega slovenščino vpeljati kot učni jezik za vse predmete, in sicer sukcesivno, t. j. leto za letom, dočim se nemščina uvede kot obligaten predmet, pričensí s III. razredom.

— Mil. gosp. knez in škof dr. Jakob Misija dospel je v Ljubljano preteč. četrtek 11. t. m. ob 1/2 2. uri popoldne. Pričakovala ga je mej drugo množico ljudstva tudi mladina iz vseh Ljubljanskih šol. Na kolodvoru je novega knezoškofa mej drugimi tudi pozdravil mestni župan g. Grasselli. Rekel je, da je bil na žalost prebivalstva vse Kranjske, sosebno stolnega mesta Ljubljane, sedež Ljubljanske vladikovine izpraznjen. Tem večjim veseljem pozdravilo je posebno stolno mesto Ljubljansko imenovanje novega vladike, in gotovo se ne bode motil prisotni mestni zastop Ljubljanski, ako uvaža željo, da bode novi prevzvišeni vladika prijatelj stolnemu mestu in da bode pospeševal istega napredek in razvoj. Novi knezoškof odgovoril je izrazujoč srčno zahvalo mestu Ljubljanskemu, posebno mestnemu zastopu in zagotavlja, da se bode z vsemi svojimi silami trudil, da bode zaupanje, katero se mu izkazuje, tudi opravičil.

— Diploma za prvega častnega uda »Národne Šole« je izgotovljena. S tem izvršil je odbor tudi ukrep občnega zbora z dné 10. septembra t. l., da se izvoljenemu častnemu udu izdelala diploma.

Odboru je bilo veliko na tem, da se visokorodnemu gospodu, častnemu udu, izroči diploma čim najbolj mogoče okusno izdelana. Trudaljubivi gospod društveni predsednik obrnil se je zaradi tega pismeno na gospoda dr. viteza Močnika sè prošnjo, naj bi mu le-ta blagovoljno poslal svoj viteški grb, da z njim odlično diplomu njemu namenjeno. Visokorodni gospod poslal je svoj grb, ter pisal gospodu predsedniku to-le pismo:

Vaše Blagorodje!

Odlikovanje, katero mi je slavno društvo »Národna Šola« naklonilo, izvolivši me častnim članom, in o čemur mi Vaše Blagorodje sporoča v Svojem velecenjenem listu z dné 16. novembra t. l., me je prav prijetno iznenadilo. V svesti sem si sicer, da tega odlikovanja nissem zaslužil; moje uradno delovanje za časa, ko mi je bilo izročeno nadzorstvo ljudskih šol, pripadlo je — žal — jako neugodni dóbi, ko je pri najbolji volji in pri vsej sili le malo bilo doseči mogoče. Razvoju vašega ljudskega šolstva sem pa vedno sledil z največjim zanimanjem, in jako me veseli, da so se razmere osobito v zadnjih letih zboljšale, in da vaše šolstvo z ozirom na svojo kulturno in národno nalogo zdaj vzbuja najlepše nade. In da se to uresniči, je tudi vaše društvo bistveno poklicano, pripomoči mu z materijelnimi od njega prihajajočimi podporami. Vašemu slavnemu društvu želim torej vsikdar najboljše uspehe in prosim, da s tem zagotovilom istemu izvolite izraziti mojo najsrčnejšo zahvalo.

Da si slavno društvo nareja troške z izdelovanjem moje diplome, mi je žal, ter bi se bilo to lahko opustilo; da pa Vaši želji vstrežem, pošiljam Vam pod križnim ovitkom svoj ponarejeni grb.

Kot mali donesek za blage namene »Národni Šoli« dodajem 30 gld., ter imam čast z odličnim spoštovanjem beležiti se Vašemu Blagorodju najudanejši

dr. Fran vitez Močnik,

c. kr. deželni šolski nadzornik v p.

Bog dal, da bi našel za našo »Národno Šolo« tolikanj vneti, požrtvovalni in sploh prezasluženi gospod mnogo posnemalcev. — Občna želja je, da naj bi »Národna Šola« po več blagá dajala revnim šolam. Kako neskončno rada bi to storila, ako bi bilo mogoče; toda »ut desint vires«. Predsednik, ki je tudi upravnik »Národne Šole«, toži vedno o skromnih dohodkih in o prevelikih troških. Osodepolnega »kraha« se sicer še ni bati, a reducirati bo treba kvantiteto darov, če se ne obrne na bolje. Srčna želja naša je, da nam novo leto nakloni veliko takih dobrotnikov, kakor ga imamo dozdej edino le v osebi visokorodnega in dobrotnega gospoda dr. Frana viteza Močnika!

— j. —

— **Telegram z Dunaja** v dan 13. decembra. Današnja „Wiener Zeitung“ naznanja: **Svetovalec Smolej imenovan nadzornikom nad ljudskimi in srednjimi šolami Kranjskimi**, profesor Šuman ravnatelj gimnazije Ljubljanske.

Razpis učiteljske službe.

Na Kranjskem. V Novomeškem šolskem okraji: na enorazrednici v Zagradcu s 400 gld. letne plače in s stanovanjem. Prošnje pri c. k. okrajnem šolskem svétu v Novem mestu do 20. dec. t. l.

Premene pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. G. M. Šribar, potrjeni učiteljski pripravnik, pride na Studenec; g. A. Jezeršek (s Štajerskega) pride na Bransko. (Oba v Krškem okraji.) — G. Fr. Šifrer, potrjeni pripravnik, pride v Staritrgr pri Ložu. — C. J. Anžiček, zač. učitelj v Črmošnicah, pride v Metliko, in učiteljica gospodčina M. Vruss iz Mirne Peči v Kostanjevico. Za trdno sta postavljena: g. A. Triplat, učitelj na Koroški Beli, in g. Herman Venedig, učitelj v Poljanici. Gspdc. Ter. Strle, učiteljica v Staremtrgu pri Ložu, pride za trdno v Gorje na Gorenjsko. — K. Jos. Reich, potrj. pripravnik, dobil je II. učit. službo na Vinici.